

**HALIKON LÄNTISEN OHIKULKUTIEN
SEKÄ MT 2351 JA MT 2355 VARTEEN
RAKENNETTAVAN KEVYEN LIIKENTEEN VÄYLÄN
ARKEOLOGINEN INVENTOINTI 1. - 6. 10. 1998**

ESA MIKKOLA

MUSEOVIRASTO

ARKEOLOGIAN OSASTO

Tiivistelmä

HALIKON läntisen ohikulkutien sekä mt 2351 ja mt 2355 varteen rakennettavan kevyen liikenteen väylän arkeologinen inventointi 1.-6.10.1998

Tutkimuksen suorittaja: Museoviraston arkeologian osasto
Inventoinnin suorittaja: FM Esa Mikkola

Selostus:

Halikon taajaman kiertävän ohitustien linja kulkee valtakunnallisesti merkittävän suojelukohteen Rikalan linnavuoren vieritse läpi historiallisesti arvokkaan kulttuurimaiseman. Alueelta tunnettiin entuudestaan runsaasti rautakautisia kohteita, joten Museovirasto katsoi aiheelliseksi inventoida tielinjauksen alueen. Samalla inventoitiin Halikosta länteen vievän maantien varteen rakennettavan keveyen liikenteen väylän alue. Tielinjat kulkevat lähes kokonaan peltomaastossa. Paikalliset arkeologian harrastajat olivat käyneet metallinpaljastimella tielinjauksia läpi. Tielinjaa tarkasteltaessa havaittiin viitteitä viidestä mahdollisesta rautakautisesta kiinteästä muinaisjäännöksestä läntisen ohitustien linjalla. Löydöt olivat pääasiassa rautakauden tyyppin keramiikkaa ja savitiivistettä. Metallinetsimellä löydettiin pajajätettä ja mm. viikinkiaikaisten pronssikorujen osia. Kevyen liikenteen väylältä ei tavattu merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksistä.

Löydöt KM 31029 Rikala Lempolanmäen etelärinne
 KM 31030 Rikala Kihistenmäki SW
 KM 31031 Puotila Mörlingin pelto
 KM 31032 Puotila Kannikon makasiini
 KM 31033 Yttelä Mattila

Kenttätyöaika: 1-6.10.1998

Tutkimuskustannukset: Tielaitos, Turun tiepiiri 16 000 mk

Raportti: Esa Mikkola 9.10.1998 Museovirasto arkeologian osaston topografinen arkisto

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	2
2. Alueen yleiskuvaus	4
3. Luettelo inventoinnissa löydetyistä kiinteistä muinaisjäännöksistä	5
4. Päätelmät	6
Karttaliitteet:	
Peruskarttaotteet	8
Tielaitoksen suunnitelmakarttojen kopiot	10

1. JOHDANTO

Halikon läntisen ohikulkutien sekä mt 2351 ja mt 2355 varteen rakennettavan kevyen liikenteen väylän arkeologisten kohteiden inventointi suoritettiin 1. 10. - 6. 10. 1998 välisenä aikana. Tielaitoksen Turun konsultointiyksikön tilaaman tielinjainventoinnin kokonaisbudjetti oli 16 000 mk. Inventoinnin toteutti museoviraston arkeologian osaston tutkija, FM Esa Mikkola, joka vastaa myös inventoinnin raportoinnista. Apuvoimina inventoinnissa toimivat valtionhallinnon harjoittelua suorittava HuK Maria Inkiläinen (1 vrk) sekä arkeologian opiskelijat Satu Perälä ja Minna Falck (2 vrk). Lisäksi inventointiavustajina toimivat paikalliset maanomistajat Olavi Tavasti ja Pertti Kinnari, joiden paikallistuntemuksesta oli inventoijalle runsaasti apua ja iloa. Heidän lisäksi arkeologian harrastajat Ilkka Penttinen ja Bill Smith metallinpaljastamiseen kävivät tielinjoja läpi. Heidän löytämänsä metalliesineet muodostavat inventointitulosten perustan.

Halikon läntinen ohitustielinja on osittain merkitty maastoon. Tielaitoksen toimittama karttamateriaalin perusteella tielinjat oli helppo paikallistaa paaluttamattomilta kohdilta. Inventoidun alueen laajuus käy ilmi kertomukseen liitetyistä karttaotteista. Ohitustien pituus on reilut kolme kilometriä ja kevyen liikenteen väylän noin kaksi kilometriä. Kaavateiden osuus on yhteenlaskettuna useita satoja metrejä. Inventoinnissa otettiin siis huomioon myös ohitustiehankkeeseen liittyvien samanaikaisesti rakennettavien kaavateiden alueet.

Läntisen ohitustien alue on lähes kokonaan peltoa. Kevyen liikenteen väylä kulkee myöskin pääosittain peltoalueilla. Läntinen ohitustie kulkee valtakunnallisesti merkitävän Rikalan linnavuoren länsipuolelta alittaen Turku-Helsinki rautatien Kihistenmäen lounaispuolelta. Ohitustie ylittää Halikonjoen Puotilan tilan alueella päättyen Marttilan tiehen Ketunpesänahteessa Mattilan tilan eteläpuolelta. Tielaitoksen toimittamien tiesuunnitelmakarttojen kopiot on liitetty inventointiraporttiin. Löytöalueet on merkitty karttoihin.

Halikon seutu kuuluu Suomen rautakauden keskeisiin alueisiin. Rikalan linnavuori, Rikalan Kylämäki, Kihistenmäki ja Yttelän Lampola muodostavat useiden tunnettujen rautakautisten kohteiden keskittymän. Alueen kaikkia kiinteitä muinaisjäännöksiä ei vielä tunneta. Tavoitteena oli etsiä tielinjalta ja sen välittömästä vaikutuspiiristä kaikki entuudestaan tuntemattomat kiinteät muinaisjäännökset. Käytännössä inventointi toteutettiin kävelemällä tielinjaa ja tarkastelemalla pellon pinnassa näkyvää materiaalia. Lisäksi metallinilmaisinta apuna käyttäneet ryhmät kaivoivat peltokerroksesta esille kaiun antaneita esineitä.

Rajallisen inventointiajan takia tarkastelu keskitettiin alueille, joista metallinetsimellä oli löydetty rautakautista tai varhaiskeskiaikaista materiaalia. Aivan kaikkia alueita tielinjoilla ei voitu tehokkaasti tarkastella, koska pellot olivat suurelta osin syysvehnän oraalla. Lisäksi mielenkiintoisin paikoista, Rikalan linnavuoren pohjoispuolinen pelto, nk. Leinon Pekan pelto oli heinämaana, jossa havainnoimismahdollisuudet olivat rajalliset. Tarvittaessa maannostyyppiä tarkasteltiin lapionpistoin.

Rautakautisia asuinpaikkoja indikoiva materiaali muodostuu suurimmaksi osaksi palaneesta ja poltetusta savesta. Poltettua savea ovat keraamiset esineet ja niiden kappaleet kuten saviastian reuna- kylki- ja pohjapalat, kangaspuun painot ja väärtinänpyörät. Palaneen saven luokkaan kuuluvat talojen seinärakenteissa tiiviste- ja eristeaineena käytetyn saven kappaleet, jotka rakennuksen palaessa muuttuvat punertavaksi tai harmaaksi palaneeksi saveksi eli savitiivisteksi. Korkeissa lämpötiloissa savi saattaa alkaa sintraantua ja kuonaantua, jolloin sitä kutsutaan savikuonaksi. Raudanvalmistuksessa muodostuvaa rautakuonaa ja pronssivalussa syntyvää pajajätettä pidetään myös hyvänä rautakautisen asutuksen indikaattorina.

Tielinjainventointi osoittautui menestyksekkääksi, vaikka kevyen liikenteen väylältä ei kiinteitä muinaisjäännöksiä tavattu, joskin Tunilan hiekka-alueella on useita vierekkäisiä painanteina. Ne ovat voineet muodostua myös hiekanotossa. Sen sijaan läntisen ohitustien alueella on useita kohteita, jotka vaativat lisätutkimuksia. Torkkelin pellon pohjoispäästä, aivan Rikalan linnavuoren länsipuolelta on löytynyt pari pientä palaa rautakautista keramiikkaa sekä kvartsi-iskos. Leinon Pekan ja Suutarin pelloilta Rikalan linnavuoren pohjoispuolelta on saatu talteen useita pronssivaluun viittaavia metallilöytöjä, rautakautista keramiikkaa, palanutta savea, savitiivistettä sekä kolme rautakautisen korun, mahdollisesti rannerenkaiden, osaa. Lisäksi Suutarin pellon pohjoisosasta, vanhan ratalinjan eteläpuolelta on löydetty rautakautista keramiikkaa, saviesineen kappale sekä palanutta savea. Nykyisen ratalinjan ja mt 2351:n väliseltä pelloilta, Veikko Mörlingin pelloilta on saatu talteen useita paloja rautakautista ja varhaiskeskiaikaista keramiikkaa, sintraantunutta savea (savikuonaa), rautakuonaa, savitiivistettä sekä pronssipellin kappale. Olavi Tavastin mailta nk. Kannikon makasiinin länsipuolelta on löydetty savitiivistettä mutta keramiikkaa ei paikalta löydetty. Ketunpesänahteesta on lisäksi useita rautakautisia tai keskiaikaisia metalliesineitä, joista hienoimpina mainittakoon viikatteenterä, veneen niittinaula ja ruodollinen veitsi. Kohde sijaitsee hyvin jyrkällä mäenrinteellä metsässä. Paikalta ei ole toistaiseksi löytynyt mitään rautakautiseen asuinpaikkaan viittaavaa materiaalia.

Ohitustien kulkee läpi rautakautisen kulttuurimaiseman, jolle on tyypillistä mäkien ja alavien peltojen luoma vaihtelevuus. Maantieteellisen aluejaottelun mukaan Halikon alue kuuluu lounaisen viljelyalueen Salon mäkiseutuun. Alueelle on tyypillistä maastokuvan rikkonaisuus ja toisaalta laajojen yhtenäisten peltoalueiden luoma avoimuus. Halikonlahteen laskeva Halikonjoki muodostaa alueen tärkeimmän vesistön. Joki on uurtanut uomansa kallioperän ruhjelaaksoihin kertyneeseen saveen. Savimaa muodostaa myös vakavan maanvyörymäriskin ja Halikonjoen laaksossa onkin havaittavissa useita maanvyörymäkohtia.

Halikko kuuluu kallioperän osalta svekokarelidiseen vyöhykkeeseen, jossa graniitti on hallitseva kivilaji mutta myös granodioriittia ja kvartsidioriittia esiintyy. Alueen maalajeista noin puolet on savea, kalliomaan osuus on noin kolmannes ja moreenia reilu kymmenesosa. Hieta- ja hiekka-alueita on yhteenlaskettuna vajaa kymmenesosa alueen maalajijakautumasta.

Halikko kuuluu kasvillisuutensa puolesta hemi- ja eteläboreaalisen vyöhykkeen raja-alueeseen. Hemiborealisessa kasvillisuusvyöhykkeessä biomassan tuotanto on muuhun Suomeen verrattuna suurempaa. Alueen kasvillisuus on rehevää ja tammilehdot antavat alueelle keskieuropalaista leimaa.

Halikko kuuluu intensiivisen ihmistoiminnan alueisiin. Halikossa rakennetaan runsaasti uutta ja maisema muinaisjäännöksineen on alati kiihtyvän kehityksen uhkaama. Suurimmat rakennushankkeet alueella liittyvät juuri tiestön perusparannuksiin ja uuden Turku-Helsinki - moottoritien rakentamissuunnitelmiin. Alkuperäinen agraari ympäristö on muuttumassa kovaa vauhtia taajamaksi yhdys- ja kaavatieverkostoineen. Vielä toistaiseksi muinaisjäännösten löytäminen ja tutkiminen on Halikon länsi- ja pohjoispuolella mahdollisuuksien rajoissa. Halikon taajaman alueella olleet muinaisjäännökset on jo todennäköisemmin tuhottu.

3 LUETTELO INVENTOINNISSA LÖYDETYISTÄ KIINTEISTÄ MUINAISJÄÄNNÖKSISTÄ

1) Rikala, Lempolanmäen etelärinne eli Leinon Pekan pelto; rautakautinen asuinpaikka-alue/ paja? Löytöjä laajalta alueelta niin ohitustie- kuin kaavatielinjoilta. Luokka II

PK 2021 08 HALIKKO

alueen arvioidun keskipisteen koordinaatit:

x= 6698 20

y= 2448 00

z=17-21 mmpy

Löydöt: KM 31029:1- 15

pronssikorujen osia, pronssipeltiä, pronssivalujätettä, rautakautisen keramiikan kylkipala, savitiivistettä, palanutta savea ja kvartsi-iskos

piir

2) Rikala, Kihistenmäen lounaispuoli, Rno 1:19; rautakautisen asuinpaikan reuna-alue. Luokka II

PK 2021 08

x= 6698 68

y= 2448 06

z= 19-20 mmpy

Löydöt KM 31030:1-2

rautakautista keramiikkaa, saviesineen kappale ja palanutta savea

3) Puotila, Mörlingin pelto, Rno 1:123; rautakautinen asuinpaikka. Luokka II

PK 2021 08 HALIKKO

alueen arvioidun keskipisteen koordinaatit:

x= 6698 96

y= 2447 98

z= n. 24- 26 mmpy

KM 31031:1- 14

pronssipellin pala, rautakautisen keramiikan pohja- ja kylkipaloja, savikuonaa ja palanutta savea.

tykki

4) Puotila, Kannikon makasiini, Rno 1:121; savitiivisteiden/ palaneen saven löytöpaikka, rautakautinen/ historiallisen ajan asuinpaikka? Luokka II

PK 2021 08 HALIKKO

x= 6699 78

y= 2447 80

z= n. 28 mmpy

Löydöt: KM 31032:1- 2

palanutta savea, viikintäteen rautarekkoa kalselua

OP: 20

5) Yttelä Mattila eli Ketunpesänahteen pohjoispää Rno 1:32; rautakautisen/ keskiaikaisen metalliesineistön löytöpaikka, kalmisto? Luokka II

PK 2021 09 VASKIO

x= 6700 46

y= 2448 04

z= n. 36-40 mmpy

Löydöt: KM 31033:1- 3

viikatteen terä, niittinaula, ruodollinen veitsi, rautanauloja, rautainen rengas, rautakautista keramikkaa 1 pala

6) Rikala, Torkkelin pelto, Rno 1:67, löytöpaikka. Luokka II

PK 2021 08 HALIKKO

x= n. 6697 80

z= n. 2447 80

y= n. 17 mmpy

Löydöt: KM 31034:1-

rautakautisen saviastian kylkipaloja ja pohjapala, kvartsi-iskos tai esine, rautaesineiden katkelmia

Kohteet merkitty liitteenä oleviin karttakopioihin punaisella värillä.

4 PÄÄTELMÄT

Halikon länsipuolinen ohitustie kulkee rautakautisen kulttuurimaiseman halki sivuten Rikalan muinaslinnaa ja Kihistenmäkeä, josta syyskuussa toteutetussa Halikon kunnan kiinteiden muinaisjäännösten perusinventoinnissa löytyi mm. miekka, hopeinen ristiriipus ja kolme karhunhammasriipusta. Kihistenmäen eteläpuolella on ollut rautakautinen asuinpaikka, joka on osin tuhoutunut rautatielinjan oikaisussa 1990-luvun alkupuolella. Asuinpaikan laajuutta ei kaivaustutkimuksissa saatu selvitettyä. Itse tielinjalla on viisi kohdetta, joista on löydetty arkeologisessa inventoinnissa kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa

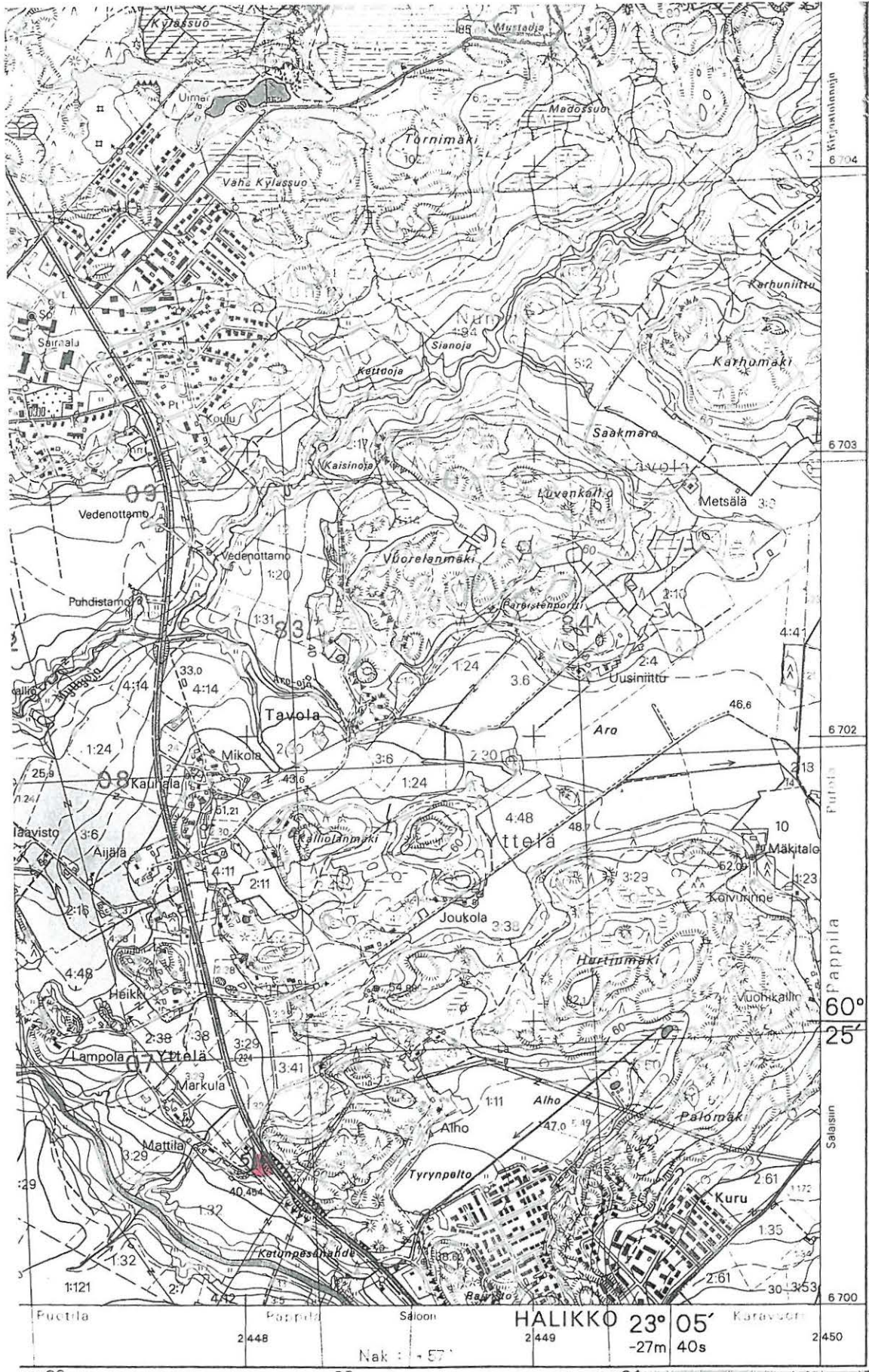
materiaalia. Näin ollen läntisen ohitustien alueella edellä mainituissa kohteissa tulee suorittaa jatkotutkimuksia ennen suunnitellun hankkeen toteuttamista.

Helsingissä 9.10.1998

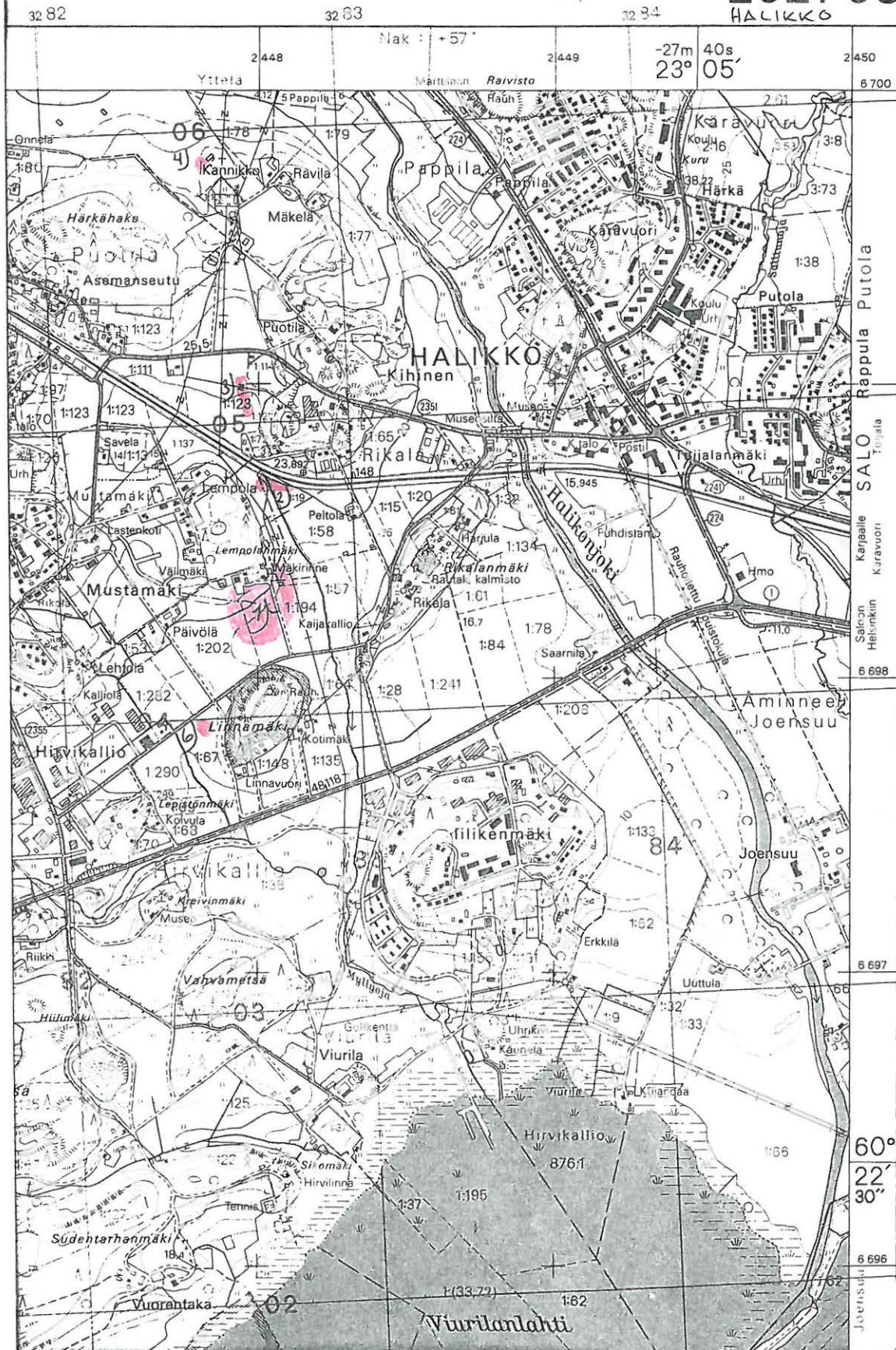
Esa Mikkola FM

PK 2021 09 VASKIO

5) Yttelä Mattila (Ketunpesänahole)
(niittinaula, viikate, veitri)

PK
2021 08
HALIKKO

- 1) Leinon peltö, asuinpaikka
- 2) Kihistenmäki SW, asuinpaikka
- 3) Mörtingin peltö, asuinpaikka

- 4) Kannikon mäkien, savitusten lp.
- 6) Torkkulan peltö, keräyksen löytpaikka

